

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Nogle Oplysninger

om

Tordenskiolds første Langfart.

Af

G. L. Grove,
Arkivsekretær i Rigsarkivet.

Særtryk af Personalhistorisk Tidsskrift
Tredie Række, IV. Bind.

Kjøbenhavn.

Det Hoffensbergske Etabl.

1895.

Det er ikke ret meget, man ved om Tordenskiolds, eller som han dengang hed, Pedér Wessels, første Togter, inden han kom i Marinens Tjeneste.

I Foraaret 1706 tjente han endnu hos Kong Frederik den Fjerdes Konfessionarius, Dr. Peder Jespersen. Han var dengang 15^{1/2} Aar gammel, men, som han udtrykker sig i en Ansøgning om at blive Søkadet af 28 Marts s. A., var hans Lyst som ungt Menneske ikke saaledes at henslide sin Tid. Han opnaaede dog ikke at blive udnævnt til Søkadet før 11 Januar 1709¹⁾. Imidlertid gik han efter Rothes Levnetsbeskrivelse af ham første Gang til Søes 1706 som slet og ret Matros til Kysten af Guinea, hvor Skibet tog Negre ind og bragte dem til de danske Plantager i Vestindien, og efter Hjemkomsten gjorde han endnu en Rejse til Ostindien. Med Hensyn til Tiden for disse to Koffardirejser, som Rothe med Urette gjør til tre, har Cand. mag. C. F. Secher og siden Oberstløjtnant Hirsch i dette Tidsskrift meddelt flere Berigtigelser. Om selve Rejserne vides dog saare lidt, og navnlig om den første melder Rothe foruden ovenstaaende ikke andet, end at han kom hjem derfra med gode Skudsmaal fra sine Foresatte. Garde erklærer, at videre dokumenterede Efterretninger om hans første Koffardirejser [end Rothes] have ej været at erholde, og heller ikke de nyeste Levnetsbeskrivelser af Tordenskiold bringer nærmere Underretning derom.

Secher har dog i dette Tidsskrifts 1ste Bind fremført en hidtil utrykt Ansøgning fra Wessel om at blive Kadet af 7 Juli 1708, hvori han nævner, at han for at uddanne sig hertil paatog sig denne Rejse til Guinea og Vestindien, hvor han „med stor Travælje og Besværlighed“ ikke alene søgte at gjøre sig perfektioneret i sin Navigation, men ogsaa at naa nogen Videnskab i de Sager, som ved Skibs Handel daglig kunde læres og erfares. Og endelig

¹⁾ Jfr. Gardes Efterretn. II, S. 102 f.

har Oberstløjtnant J. C. W. Hirsch i vort Tidsskrifts 2 Række, Vte Bind bragt et nyt Vidnesbyrd om denne Rejse for Lyset i en Ansøgning fra Wessel, hvori denne den 28 Febr. 1711, kun 20 Aar gammel og lige hjemkommen som 3die Styrmand paa en Ostindiefarer, er dristig nok til at andrage Kongen om at maatte føre en kongelig Fregat til Trondhjem. Heri rekapitulerer han nemlig sine Ungdomsfortjenester til Søes, viser, hvorledes han fra sin Ungdom har „appliceret sig“ til Søen, først, som yngre, faret paa Rigens Strømme og siden „gjort een Rejse for Matrosse til Genewa[!] og Westindien, hvilchen falt os saa Besuerlig, at ingen Pericel eller Difficultet kand opreignes, der jo paa samme Rejse os arriverede“.

Nærmere Efterretninger om Togtet faar man imidlertid ikke, og de givne faa Oplysninger og da navnlig de sidste Bemærkninger om Perikler og Difficulteter af en Mand som Wessel have snarest kun bidraget til at fremkalde Ønsket om at stifte et noget nærmere Bekendtskab med Rejsens nærmere Forløb, Skibet, Kaptajnen, Wessels Skibskammerater m. v. Da derfor nylig en Omordning af det vestindisk-guineiske Kompagnis Arkiv i Rigsarkivet har givet mig Anledning til i en alfabetisk Liste over Kompagniets Betjente at støde paa Wessels bekendte Navn og derigennem ledet mig til en og anden Efterretning om det omhandlede Togt og hans Deltagelse deri, skal jeg tillade mig at fremføre disse i det følgende, selv om de, som venteligt ifølge hans beskedne Stilling ombord, ikke kunne bringe videre indgaaende Oplysninger om hans personlige Forhold. I Mangel deraf ville de dog dels med Sikkerhed kunne fastslaa, hvad det var for et Togt han gjorde, dels give os et skitseret Omrids af dettes Forløb og saaledes sætte os i Stand til at følge et hidtil saa godt som ukendt Afsnit af vor Søhelts Liv gennem hans nærmeste Omgivelser og disses Oplevelser.

Direkte førte det berørte Alfabet over Kompagniets Betjente dog ikke langt paa Oplysningens Vej; thi foruden at give hans Navn og Aarstallet 1706 viste det kun hen til Folium 10 i en Gagebog, der ikke længer eksisterer. Ved nærmere at undersøge, hvilke andre Personer, der i samme Register vare henviste

til samme Blad, og som derfor kunde formodes at være hyrede til samme Togt, fik jeg dog en temmelig sikker Formodning om, at han maatte have hørt til Folkene paa „Christianus Qvintus“, ført af Captajn Niels Corneliusen Boomfelt. En nærmere Undersøgelse bekræftede senere Formodningen. Takket være den Omstændighed at ikke blot Vest. Guin. Kompagnis i Kjøbenhavn førte Journal, men undtagelsesvis ogsaa de tilsvarende Regnskabsbilag for 1706—1708 endnu ere bevarede i Rigsarkivet, kan nemlig Wessels Deltagelse i dette Togt med Sikkerhed fastslaaes.

Af nævnte Journal for 1702—07 Pag. 281 ser man, at der den 3^{die} November 1706 blev givet 3 Maaneders Forskud til Skibsfolkene og de udgaaende civile og militære Betjente med Skibet Christianus Qvintus, ialt 1709 Rd. Denne Angivelse er imidlertid summarisk, men hele Listen paa dem, der hævede Lønning findes specificeret paa det ved samme Post citerede Regnskabsbilag (N. 172.) Man ser af denne, at Besætningen var paa ikke mindre end 67 Mand, Skibsdrengene iberegne, og at N. 67, den yngste Skibsdreng og sidste paa Listen var Peter Johansen Wessel, der nævnte Dag rigtig modtog sine 3 Rigsdaler i Gageforskud for 3 Maaneder. Han var altsaa påmønstret. At han ogsaa kom hjem med samme Skib efter endt Rejse, viser et tilsvarende Bilag (N. 101) til Journalen for 1708, som er en „Rulle over Folkene som med Skibet C5. er hjemkommen, og hvad dennem af deris fortjente Gage tilkommer,“ hvor Wessel atter nævnes som yngste Skibsdreng, men denne Gang efter den store Dødelighed ombord, der siden nærmere skal omtales, som N. 26 af Besætningen. Ville vi følge Wessel paa hans Vej, gjælder det altsaa om, saa vidt gjørligt, at søge Oplysninger om Skibet Christianus Qvintus, Kaptajn Boomfelt¹⁾.

Den 11 November 1706 udstedte Kompagniets Direktører Gehejmerraad Mathias Moth, Etatsraad Fr. Rostgaard, Hof-Apo-

¹⁾ Søn af Kommandør-Kapt. Cornelius Michelsen Boomfeldt og Hustru Wibecke Mathiasdatter. Han døde ugift paa denne Rejse og hans ovennævnte Moder og Broderen, Kapt. i Marinen Michel Cornelisen B., hævede som hans nærmeste Arvinger, hans Tilgodehavende (jfr. V. G. Komp.s Kbh. Journ. 1708 Bilag 312 Nr. 18).

theke Johan Gottfried Becker og Kjøbmand Christian C. Schup, en „Ordre og Instruction“, som nævnte Kaptajn havde at rette sig efter paa Rejsen. Han skulde, saasnart Skibet var sejl-færdigt, med allerførste føjelige Vind i Guds Navn begive sig til Sejls, sættende sin Cours norden om England mellem Hitland og Færøerne, siden holde sig saa langt ude i Søen, at han ikke havde at frygte for de tyrkiske Røvere, og saa gaa lige til den guineiske Kyst. Ved Kysten maatte han ikke opholde sig med egen partikulær Negotie under 1000 Rdr. Straf, men kun forblive, indtil han kunde faa indkjøbt saa megen Millie¹⁾, Grein²⁾ og Olie de Palm, som var fornøden til Slavernes Underhold. Dog maatte han se, om han i en Hast kunde forhandle de medgivne Armringe mod Elefant-Tænder, men ikke spille mere end et Par Dage derpaa, og saa gaa til det danske Fort Christiansborg for at indlade saamange Slaver, han kunde faa, og modtage Guldkisten samt Bøger og Breve til Direktørerne. Derefter skulde han sætte sin Kurs lige til St. Thomas i de karaibiske Eilande, aflevere Slaverne til Kompagniets Vicekommandant sammesteds Jochum von Holten³⁾ og der snarest muligt indskibe en Returladning og føre den til Kjøbenhavn.

Samme Dag Instruxen udfærdigedes, bleve Folkene mønstrede og tagne i Ed. Den 13de forlod han Rheden, og den 17de sejlede man ud ad Sundet. Skibet, der før havde heddet Victoria, var 109 Fod langt mellem begge Stævne og 25 Fod bredt, samt førte (ialfald 2 Aar efter) 24 Kanoner. Kaptajnen havde Aaret i Forvejen som Overstyrmand med samme Skib gjort samme Rejse og der erhvervet sig et godt Skudsmaal ligesom Faderen, der uagtet Navnets hollandske Klang var født Jyde, i sin Tid af Niels Juel havde faaet Anbefaling som en Mand, der var kapabel til sin Charge som Kaptajn i Flaaden⁴⁾.

Den Ladning, der var indtaget, og som for en stor Del

¹⁾ Ved Millie forstaas vistnok Hirse, latinsk Milium.

²⁾ Grein forklares i Brev fra Guinea fra 1698 som „dette Lands Peber“.

³⁾ Jochum Melchior von Holten, døbt 17 Marts 1671, Søn af Toldskriver ved Øresundstolden Isbrandt von Holten i Helsingør og Anna Maria Bacher, død den 22 Nov. 1708 som Guvernør paa St. Thomas.

⁴⁾ Tidsskrift for Søvæsen 1861, S. 170.

var indskibet i Holland, indeholdt navnlig Tøjer og Lærreder (saaledes 2 à 3000 „Schlaplagener“), gamle Vaaben, Krudt og andre Sager, specielt beregnede paa en barbarisk Smag, gode til Udveksling mod Slaver, som 2400 Ø Messing Armringe, 5 Kister Koraller samt 146 Tønder „Flensborger Korenbrændevin“ ikke at forglemme.

Livet ombord var paa Forhaand reguleret paa mange Maader. Vi kunde saaledes meddele en skreven Anordning om, hvem der skulde messe i Kahytten, hvem i Hytten og hvem hos Botteleren, fremdeles om hvem der skulde sove i Kahytten, hvem i Hytten og hvem i Arkeliet, men da Peder Wessel som slet og ret Skibsdreng ikke hørte til nogle af disse privilegerede Klasser, skulle vi ikke fordybe os deri.

Mere personlig vedkommende ham var Skibskosten, for hvilken der ogsaa var givet nøje Regler. Den 29 August 1705¹⁾ havde Direktørerne tilstillet Kompagniets Ekvipagemester „Det kongelige octroyerede Danske, Vestindiske og Guineiske Compagnies Spise-Taxt,“ for at han deraf kunde beregne Provianten til de udgaaende Skibe. En Mands Kost var herefter ugentlig $\frac{1}{2}$ Ø Flæsk, 2 Ø Kjød, $1\frac{1}{2}$ Ø tørre Langer eller anden Fisk, 1 Ø Smør, $1\frac{1}{3}$ Ottingkar Gryn, $\frac{1}{2}$ Ottingkar Erter, 4 Ø Hart Brød, 7 Ø blødt Brød i de første 4 à 6 Uger, $\frac{1}{2}$ Pot Brændevin. Desuden 1 Tønde Øl for hele Rejsen og 1 Pot Vand daglig, naar Øllet slipper. Af Olie, Øleddikke og Svedsker, som ikke var ordinær Spise, spistes efter Skibsraadets Godtbefindende, nemlig henholdsvis eftersom Skibet gik til Vestindien eller Guinea 50 og 300 Potter Olie, $1\frac{1}{2}$ og 9 Tønder Øl-Eddike og 500 à 3000 Ø Svedsker paa hele Rejsen. Naar Skibet laa paa Rheden, fik man endda nogen Extraforplejning. De, der spiste i Hytten hos Botteleren, fik det Fortrin at opnaa halvanden Ranson af Flæsk, Kjød, Smør og Brændevin, og i Kahytten skulde man spise „efter Menage og Billighed“, som Skibsraadet fandt for godt.

Slaverne maatte derimod nøjes med en Del tarveligere Kost, nemlig ugentlig $\frac{1}{2}$ Ø Flæsk, 1 Ottingkar Bønner, 1 do. Gryn,

¹⁾ Jfr. Instruksbogen.

$\frac{1}{8}$ do. Millie, $\frac{1}{2}$ Pot Brændevin, $\frac{1}{8}$ Ø Tobak og 1 Tobakspibe. Olie de Palm gaves altid i Grød ugentlig $\frac{1}{4}$ Pæl. Fremdeles gaves 6 Skjæpper Maleget pr. 100 Slaver paa hele Rejsen.

Beskæftigelsen var ikke alene den almindelige Skibsgerning, men Tilsynet og Plejen af Slaverne har selvfølgelig lagt Beslag paa en Del af Besætningens Arbejde og Kræfter. Paragraf 9 i Kaptajnsens føromtalte Instrux sætter os ind i de nærmere Omstændigheder. „Skipperen med Styrmandene og Badskerne skal have saa flittig Indseende med Slaverne som med smaa Børn, at de deris Kost i rette Tide efter Nødtørft bekommer, at de skiftes til at komme hver Dag paa Overlobbet for at faa frisk Luft og at gjøre Arbejde, saa meget, de kand være friske ved og kan tjene til deris Sundheds erholdelse. At de hver Dag bliver kæmmet og vasket for at skille dem ved deres Ukræ. At der bliver vasket hos dem i Rummet og under Dækket, saa tit fornøden gjøris, og at Lugerne imidlertid det skeer, bliver oplukket, dog saa, at Slaverne ingen Lejlighed kan faa sig myssig at gjøre, eller at tage for sig selv. At der smøgis tidt hos dem med Enebær, dog saa maadelig, at de ej af Røg forkommer, og for alting, at havis flittig Agt, at deris Sundhed kan vorde conserveret, og da med Guds Bistand alle levendis og sunde vorde leverit paa St. Thomas“.

At sætte sig nærmere ind i de forskellige Klasser af Besætningens Funktioner med Slaverne er jo selvfølgelig neppe muligt. Imidlertid er det ingenlunde usandsynligt, at Bestillingen at „kæmme for Ukræ“ som en af de mindre ansete, er falden i Skibsdrengenes Lod, og at Peter Wessel som alleryngste Skibsdreng saaledes paa de første Trin af sin glørrige Bane har maattet nøje sig med en saadan beskeden Krig mod disse Menneskehedens smaa, men blodtørstige Fjender.

Om Rejsens Gang kunde man iøvrigt vente gode Oplysninger i Breve fra Kaptajnen til Direktionen og navnlig i de Journaler, Kaptajnen og Styrmandene efter Instruxen skulde føre. Men med Undtagelse af et Par lidet sigende Breve fra Kaptajn Boomfeldt fra Rejsens Begyndelse synes desværre disse Kilder ikke at være blevne bevarede, og man maa derfor fore-

løbig nøjes med at følge Togtet efter de paa Guinea og St. Thomas førte Bøger og Direktionens Korrespondancer med Myndighederne her om Skibets Affairer.

Det sees ogsaa af et Brev fra den danske Guvernør paa Guineakysten, Erik Lygaard¹⁾, at Christianus Qvintus d. 18. Februar 1707 uden videre Uheld eller noget Dødsfald ombord ankom til Fortet Christiansborg, og de her førte Negotie-Journaler og Kassebøger udvise et næsten dagligt Indkøb af Slaver og Elefanttænder i den nærmeste Tid derefter. Prisen paa Mandsslaver var i Reglen 34 paa Kvindeslaver 25 Rd. Stykket. En Elefanttand paa c. 50 Pund kostede en 13 Daler.

Her landsatte man de af Kompagniets til Guinea bestemte Embedsmænd, der som Passagerer havde gjort Rejsen med, nemlig Barberen Johan Christoph Drabitus og Assistenterne Johan Daniel Richelieu²⁾, Anders Bager, Knud Erichsen og Thomas Wordinghausen, blandt hvilke det usunde Klima som sædvanlig snart gjorde lyst, idet Richelieu døde i April, Wordinghausen i Mai samme Aar og Drabitzius 22 Jan. 1709.

Imidlertid indtog Skibet hvad man havde parat ved Fortet Christiansborg, som det forlod d. 12. April, nemlig 88 Mark, Kompagniet tilhørende, Guld (vurderet til 11264 Rd.), 241 Elefanttænder og 234 Slaver. For at supplere Ladningen med Slaver anløb man derefter Popo og Fida. Den nysnævnte Underassistent Richelieu var for at fremme Sagen sendt i Forvejen til Popo og forhandlede her med Kong Ofori, der lovede ham Slaver til 3 Skibe, om han vilde. Richelieu kunde dog ikke faa dem at se, fordi de vare „fri Slaver“ og derfor „vilde løbe bort, naar de saa Skibet komme“, men da de ikke vilde tiene Kongen, som han vilde, lovede denne „at tage dem fat og selge dem, saa snart at Skibet kommer“. Saaledes indberetter Richelieu Sagen til Guvernøren i et Brev, der ret viser, hvor ulykkelig en Lod det var at være Neger der paa Kysten. Iøvrigt døde han

¹⁾ Erik Olsen Lygaard der var bleven udnævnt til Guvernør i Guinea 1704, døde sammesteds d. 13. Novbr. 1711.

²⁾ Uagtet dennes Fornavne tyde paa at han hører til den Slægt Richelieu, som i dette Tidsskrift s 2 R., Vte Bind s. S. 173 er omhandlet, findes han dog ikke opført paa Stamtavlen over Familiens Medlemmer.

selv inden han fik afsluttet denne sin første Expedition derovre, og Skibet fik der kun c. 72 Slaver, hvorfor det gik videre til Fida og købte endnu 139. Nu var Tallet paa Slaverne naaet op til 447, der ansaas for en tilstrækkelig Ladning, hvorfor man 6 Juni 1707 lettede Sejl for at gaa ad Vestindien til.

Ved Fida havde Sundhedstilstanden iøvrig været god, men man havde det Uheld, at Skibets „Obermester“ eller første Læge, Lars Jørgensen Gongaard¹⁾ her afgik ved Døden.

Rejsen til Vestindien var ikke hurtig, og det var paa et i flere Henseender meget uheldigt Tidspunkt „Christianus Quintus“ kom derover. Gouvernøren Jochum v. Holten imødesaa endog dets Komme med bange Anelser. I et Brev af 21 Marts 1708²⁾ meddeler han Kompagniets Direktører, hvor slet det forløbne Aar havde været for Landet „formedelst dend, dend 11 Septbr. udstandne, *Orikaen*, [og] derpaa følgende Hunger og Siugdøm, som siden dend Tiid 80 Mennisker, store og smaae, fræmmede og Landsens Folck har borttrycket, saa mand snaert inted andet her paa Landet saae end Sorg og Bedrøvelsø. Liidet tæncke jeg før *Orekanen*“ fortsætter han, „at Slave Skibet *Christianus quintus' Tardement* j en Maade var gavnlig, men ved deds Begyndelsø, dend Tiid ded var haardest og ved deds Aftagelsø, var ded altiid min Ynsche: Gud giive, at Slave Skiibet endnu var 2 à 300 Miile uden [for] disse Caribiske Eilande.“ Han tilføjer om Skibet: „Og var ded gott, at ded icke var j Hafnen, thj havde ded væred j Hafnen, der havde icke allene været Frygt for Slaverne, men og for Skiibet; for Slaverne, idet at, om de havde været j Skibet, mange for Kuld, Regn og anden Fortræd havde maatte forgaaed. Havde de været j Land, der havde de faaet liidet bædre, thj Negeriet, hvorj [man] dennem havde tragtet at biøerge, icke alleñe ved Vinden, men og ved Søen, saaledes blev attacqveret, at en ny Fløy af 80 Foed, som

¹⁾ Hans Enke, der hævdede hans Tilgodehavende hos Kompagniet, hed Gundel Haagensdatter Bager. De vare blevne viiede i Malmø, og havde ingen Børn haft i deres Ægteskab. (V. G. Komp. kjøbenh. Journ. 1708 Bilag 312, N 25).

²⁾ Indkomne Br. og Dok. fra Vestind. til vestind. Guin. Koms. Dir.

jeg havde laedet opsætte, og halve Deelen af det andet gick i Løbet, hvorved uden Tvifl en temmelig Deel havde kommen til Skaede. Skiibet havde og løbet sin *Risiko* at komme paa Grunden, som alle andre i Hafnen liggende væderfore, hvor ded da havde været vanskelig sliig it stoert Skiib med de *Materialier* vj her haver, at faa af igien. Havde Skiibet været jnden de *Caribes*, der var igien andre stoore Farer, som Søen giver, der os adskillige *Exæmpler* har for Øyen stildt. It engelsk Konge Skiib, en engelsk *Barcque*, og en dito, Peter Smith tilhørende, som alle laa ved *St Christopher* og ved Veirets Begyndelse søegte Søen, deraf er siiden ingen Tiedender fornummen, saa de uforbjængelig er bleven. En spansk Krydtzer, som laa for Hafnen og ded der til Klocken 11 om Middagen udholdt, men da Søen maatte søege, havde ické længere Respit end til Klocken 2 à 3 derefter, da hand, ved sin Mastis Afhugning og dend stoere Søe, som der var, fick Masten tvert igiennem *Barqven*, [saa] at hand sanck som en Steen.“

Det er ikke let med Bestemthed at afgjøre, hvorvidt Guvernørens gode Ønske, om at Kompagniets Skib maatte være 2—300 Mile borte fra de Caribiske Øer under den af ham ovenfor beskrevne gruelige Orkan er gaaet i Opfyldelse. Ganske vist gick der 11 Dage efter Orkanen inden der, den 22 Sept. 1707, — som vi se af den vestindiske Sekrete Raads Journal — „indkom en Chaloup under Fortet Christiansfort med den behagelige Meddelelse, at det højlovlige Kompagnies Slavehaler Skib Christianus Quintus laa ved Buchen Eiland til Ankers.“ Men det er dog derfor ikke usandsynligt, at ogsaa dette Skib har faaet nogle af Orkanens Virkninger at føle, selv om det ikke har været i dens Brændpunkt, og at vi altsaa her have en af de Perikler og Diffikulteter, hvorom Wessel taler i sin Ansøgning.

Beretningen om Skibets Ankomst bringer endvidere den gode Efterretning, at det havde lidt over 400 mest sunde Slaver ombord. Dog var omtrent 40 Stykker døde undervejs, og Skipperen Boomfelt, som for 10 Uger siden var falden i Sygdom var nu saa slet, at han ikke i mindste Maade kunde hjælpe sig selv, og 5 à 6 Matroser vare ogsaa syge, hvoraf to meget slette.

I denne Meddelelse spore vi vel nok den allerstørste af de Farer, Wessel har hentydet til, idet en dræbende Sygdom havde begyndt at brede sig blandt Slaverne for efter Ankomsten til Vestindien at gjøre en endnu større Høst baade blandt dem og Mandskabet.

Samme Aften Skibet ankom, døde Skipperen, og to Dage efter gik Opperhovedet eller Guvenøren og det Sekrete Raad ombord for at ansætte en ny. Den nærmeste til at efterfølge ham var Overstyrmanden, Cornelis van der Stolck, der til denne Rejse var indforskrevet fra Holland, og det tilkaldte Skibsraad svarede alle „Nej“ paa Spørgsmaalet, om de vidste noget, der kunde hindre ham deri. Kun Baadsmanden tilføjede, at han kun kunde svare for sig selv og ikke for Folkene, hvilket indbragte ham en Reprimande, da det kun var ham og ikke Folkene der vare spurgte. Allerede denne Udtalelse tyder paa, at der nok ogsaa har ligget Vanskeligheder i Forholdet mellem Folkene. Og da Opperhovedet siden meddelte Mandskabet, at han og det Sekrete Raad havde indsat v. d. Stolck i Boomfeldts Sted, var der en af Mandskabet der sagde: „Hvad siger I hertil Folk?“ og en anden, der udbrød: „Da vil vi allesammen gaa i Land.“ Da de advaredes, taug dog alle stille og syntes at give sig tilfreds, hvorefter 9 Kanonskud affyredes til Ære for den ny Chef.

Naar undtages Skipperens Sygdom fandt man efter Generalbrev af 21 Marts 1708 Tilstanden ved Skibets Ankomst temmelig vel, og d. 27de Sept. bragtes 406 Slaver iland af de 447, hvilket efter de Tidens Forhold var et forholdsmæssig stort Antal at slippe levende over med¹⁾.

Orkanen havde imidlertid i den Grad ødelagt alt, at man savnede Levnetsmidler til Slaverne. Ikke engang Opfordring i Kirkerne til at bringe Slaverne Kost mod Betaling hjalp. Guverne-

¹⁾ Herpaa tyder bl. a. den Belønningstakst, der var udstedt af Direktionen for Kaptajnen, Lægerne og Styrmandene for de lykkelig overførte Slaver. For den første Halvdel gaves der ganske vist ikke noget, men under Forudsætning af at Slavernes Antal var f. Ex. 600, blev der allerede for de første efter de 300 følgende 50 Slaver givet 1 Rd. pr. Hoved, for de næste 50 2 Rd., de næste 50 4 Rd., de næste 8 Rd., de næste 12 Rd og de sidste 50 20 Rd. (V. G. Komp. Instruks og Bestallingsbog).

mentet maatte derfor snarest sælge¹⁾ eller bortleje (til suffisante Lejere) saa mange af dem som mulig „for at de ikke skulde krepere og bortdø til ikke liden Skade for det højlovlige Kompagni.“ Sygdommene bredte sig under disse Omstændigheder baade til dem og Besætningen, hvoraf der fra October Maaned en Tid lang næsten daglig døde en à to Mand bl. a. 2 af Styrmandene, hvilket især satte Stedets Myndigheder i Bekymring, da den ny Kaptajn var gammel og den eneste skaanede Styrmand Anders Pedersen Wærø²⁾ var meget ung og paa sin første Rejse. Det lykkedes dem dog i Vestindien at finde en anden Styrmand Peter Palliet.

Med Skibsbesætningen saa det i Sandhed sørgelig ud. Skibet var gaaet ud med 67 Mand, hvoraf kun 26 vendte tilbage til Danmark. Hosfølgende Liste over den Besætning, der drog ud³⁾, hvorved jeg har tilføjet et Kors ved alle, der døde paa Rejsen, affattet i Henhold til Bogholderens Fortegnelse over, hvad Compagniet var deres Arvinger skyldig, vil stille det klart for Øjet, hvorledes Døden tyndede ud i Rækkerne. Det synes, at Ungdommen har været den bedste Modstandskraft, da i hver Klasse de yngste i Regelen især ere sparede.

Besætningen paa V. G. Komp. Skib Christianus Quintus paa Rejsen 1706—1708.

† 1. Skipper Niels Cornelisen von Boomfelt.	† 3. Over Under d ^o Erik Olsen.
2. Over Styrmand Cornelis van der Stolck.	† 4. Anden Under d ^o Hans Petersen.
	5. Over 3 ^o Vagt. Anders Pedersen Wærø.

¹⁾ Prisen sættes til 100 Rd. kontant.

²⁾ Anders Pedersen Wærø fik dog ikke længe efter Skib at føre for Compagniet, thi allerede paa hans næste Rejse med samme Skib et Par Aar efter døde baade Kaptajnen og Overstyrmanden i Guinea og han fik Skibet at føre paa en isøvrigt meget ulykkelig Expedition, hvor baade Christianus Quintus og samme Kompagnis Skib Fridericus Quartus ved Nicaragua forliste, efter at de først af Mangel paa Proviant havde maattet sætte deres 700 Negere iland paa et øde Sted. Wærø viste imidlertid megen Standhaftighed ved at blive hos Spanierne og forsvare Kampagniets reddede Gods mod Kapere saavel som Øvrighedspersoner. Senere blev han Guvernør i Guinea, men blev afsat 1735 og tiltalt for ulovlig Handel til Compagniets Skade og et forargeligt Levnet. Han døde 1742 og efterlod 2 Døttre, Cathrine, der var ugift og Christine, der var gift med Kjøbmand i Guinea Hans Henrik Sparre.

³⁾ Udskreven paa Grundlag af den før citerede Liste, Journ. 1706 N. 172.

† 6. Anden 3 ^{die} d ^o Giert Dam.	† 38. — Hans Andersen.
† 7. Over Barber Lars Jørgensen Gongaard.	† 39. — Christian Andersen Kjø- benhavn.
8. Assistent Mads Christensen.	† 40. — Jens Pedersen Helsingør.
† 9. Baadsmænd Peder Jensen.	† 41. — Niels Pedersen Femøe.
10. Constabel Terkel Sørensen.	† 42. — Lars Thomsen.
† 11. Over Tømmern. Hans Giertsen.	† 43. — Jens Tønnesen Femøe.
12. Botteler Niels Andersen Steen.	44. — Niels Truelsen.
† 13. Kok Anders Espensen.	† 45. — Jep Nielsen.
14. Ov. Bødker Anders Ambjørnsen.	† 46. — Ole Svendsen.
† 15. Baadm. Mat Anders Jensen.	† 47. — Ole Povelsen.
16. Kvarterm. Søren Hansen.	† 48. — Jens Andersen.
† 17. Konstabels Mat. Lars Friderichsen	49. — Anders Nielsen.
† 18. 2 ^{den} Barber Jacob Christensen.	50. — Ludvig Nielsen.
19. 3 ^{die} d ^o Thyge Dorscheus.	51. — Jørgen Madsen.
† 20. Sejlmager Lars Pedersen.	52. — Anders Pedersen.
† 21. Und. Tømmern. Joen Stephensen.	† 53. — Jacob Jensen Nykjøbing.
† 22. Tredie d ^o Ole Pedersen.	54. — Jeppe Jensen.
† 23. Botteler Mat Lars Jensen.	† 55. — Sylvester Rolfsen.
† 24. Kochs Mat Henrik Lorensen.	56. — Sivert Rolfsen.
25. Under Bødker Ole Christensen.	57. — Clemen Mogensen.
26. 3 ^{die} d ^o Johan Jørgen.	† 58. — Rasmus Christensen.
27. Matros Bernt Andersen.	† 59. — Niels Larsen.
† 28. — Haldan Gudmandsen.	60. — Hans Hansen.
† 29. — Mads Andersen.	† 61. Opløber Jacob Poulsen.
† 30. — Hans Philipson.	† 62. — Ole Christensen.
† 31. — Arve Børresen.	† 63. Dreng Jan Davidsen.
† 32. — Gunder Gutormsen.	64. — Gedeon Christophersen.
† 33. — Johan Lind.	65. — Cornelis Petersen Wich- man.
34. — Truels Erichsen.	66. — Friderich Wilhelm de Nichtel.
35. — Bernt Søbjørnsen.	67. — Peter Johansen Wessel ¹⁾ .
36. — Tonnis Tygesen.	
† 37. — Peder Willumsen.	

Sygdommen forlængede Skibets Ophold i Vestindien en Del, de vestindiske Øvrigheder endnu mere, hvilket skaffede dem Directionens Tilrettevisning. Først d. 23. Marts 1708 gik det til Sejls fra St. Thomas, og endelig den 20. Juni s. A. ankrede det paa Kjøbenhavns Red.

¹⁾ Foruden Besætningen var endvidere ombord de tidligere nævnte Embedsmænd og 8 Soldater, der landsattes paa Guinea. Fra Vestindien medtoges desuden Styrmand Peter Palliet, Matros Wessel Wesselsen, Bødker Peder Pedersen og Soldat Svend Hansen. Om de paa Togtet døde og deres efterladte findes adskillige nærmere Oplysninger ved Bilag N. 312 for 1708 til Vestind. guin. Koms. kjøbenh. Journal, hvortil de henvises, som maatte interessere sig for disse for største Delen lidet betydelige Personer.

Tre Dage efter fik Kompagniets Kasserer Ordre til efter Skik og Brug at udbetale adskillige Sogne Præster og Kapellaner i Kjøbenhavn og Helsingør hver henholdsvis 2 Dukater og 1 Dukat „for deris hafde Umage at bede for Kompagniets Gud være loftet løckelige arriverede Skib Christianus Qvintus kaldet 1).“

Mandskabet paa det hjemkomne Skib havde ogsaa i Anledning af Hjemkomsten betænkt de fattige. En Liste over, hvad hver havde udlovet til dem, findes endnu 2) og udviser, at Peder Wessel havde spenderet 1 Mark, et Bidrag der ikke blev overgaaet af nogen Skibsdreng og kun af 2 blandt Matroserne.

Sidst i Juli 1708 kom Afmønstringsdagen og dermed Gageudbetalingen. Den ovenfor Side 153 berørte Rulle, over hvad det med Skibet Christianus Quintus hjemkomne Mandskab havde tilgode af deres fortjente Gage, giver os, specificeret som den er, endnu et nøje Indblik i, hvad enhver af Besætningen havde lagt op. Det fremgaar heraf, at Peder Wessel kun havde 5 Mark og 1 Skilling til gode, medens dog de andre Skibsdrenge kunde gaa hjem hver med en halv Snes Daler og ingen Matros med under 30 3).

Efter dette højst tarvelige *pekuniære* Udbytte af Rejsen kan man desværre ikke med den „ældre Forfatter“ der af Admiral W. Carstensen og Kapt. O. Lütken paa dette Punkt benyttes som Kilde i deres store Værk om Tordenskiold (Side 36) glæde sig ret meget over de Behageligheder, Udbyttet af hans første Rejse satte ham i Stand til at nyde paa hans anden Rejse (til Ostindien) og som bl. a. anføres som et glædeligt Modstykke til Besværlighederne under hin. Thi naar samme ældre Forfatter udtrykkelig kun nævner Fortjenesten paa hans første Rejse som Aarsagen til „at Flaskefoderet og Brødkurven vare nu ganske anderledes beskafne end som første Gang, der paa slig besværlig Rejse ej maa være en liden Trøst“, saa kan det, med al Hensyn til Pengenes større Værd dengang, ikke have forslaaet meget til

1) Bilag N. 76 til V. G. Koms. kbh. Journ. for 1708.

2) Bilag N. 88 til samme.

3) Bilag N. 101 til samme.

en mer end toaarige Rejse, hvad han kunde indkjøbe for de 5 Mark og 1 Skilling. Sparsommelighed har ikke udmærket Tordenskiold paa hans første Togt, og i den Retning gik hans Fortjenester da heller ikke senere.
